

ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

ȘCOALA DOCTORALĂ – DOMENIUL ȘTIINȚE POLITICE

TEZĂ DE DOCTORAT

**Hegemonii potențiale și orientări ale elitelor politice. Cazul
României în secolul XX**

(REZUMAT)

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Mihail E. IONESCU

Doctorand:

Adrian Eugen PREDA

București

2021

Cuprins

Introducere	4
Contextul cercetării.....	5
Problema de cercetare.....	6
Obiectivele cercetării.....	7
Întrebările de cercetare.....	8
Argumentul central.....	8
Contribuția cercetării la literatură.....	9
Structura lucrării.....	12
1. Probleme și dezbateri. Hegemonia în relațiile internaționale	14
1.1. Abordări convenționale cu privire la hegemonie.....	15
1.2. Abordări critice cu privire la hegemonie.....	29
1.3. Hegemonie și imperiu.....	36
1.4. Variații ale hegemoniei. Hegemonia laxă și hegemonia încheată.....	40
1.4.1. Hegemonia laxă.....	41
1.4.2. Hegemonia încheată.....	42
2. Elite politice și instituții	45
2.1. Elitele politice.....	45
2.2. Instituțiile.....	52
3. Alianțe și puteri mici	57
3.1. Alianțele.....	57
3.2. Puterile mici.....	64
4. Efectele hegemoniei din perspectiva unei puteri mici. Aspecte teoretice și metodologice	72
4.1. Asumpții teoretice.....	72
4.2. Concepte.....	75
4.3. Aspecte metodologice.....	78
4.3.1. Colectarea datelor.....	78
4.3.2. Reducția datelor.....	79
4.3.3. Metoda de analiză a datelor.....	79
4.3.4. Eventuale probleme metodologice și bariere de cercetare.....	80
5. Hegemonia germană antebelică	82
5.1. Introducere.....	82
5.2. Relațiile cu Germania și Austro-Ungaria până la 1913.....	83
5.3. Al doilea război balcanic și relațiile României cu Puterile Centrale.....	87
5.4. Orientările elitelor politice românești în contextul Primului Război Mondial.....	90
5.5. Ocupația Puterilor Centrale.....	98
5.6. Concluzii.....	100
6. Hegemonia franceză interbelică	102
6.1. Introducere.....	102
6.2. Orientările pro-franceze ale elitelor politice românești.....	103
6.3. Politica externă românească și influențele franceze.....	111
6.4. Influența hegemonică franceză asupra României.....	121
6.5. Concluzii.....	126
7. Hegemonia germană interbelică	128
7.1. Introducere.....	128
7.2. Orientările pro-germane ale elitelor politice românești.....	128
7.3. Politica externă românească și influențele germane.....	134
7.4. Influența hegemonică germană asupra României.....	144
7.5. Concluzii.....	148

8. Hegemonia sovietică.....	150
8.1. Introducere.....	150
8.2. Cadrul instituțional intern al Uniunii Sovietice.....	151
8.3. Modelul hegemonic sovietic.....	156
8.4. Hegemonia sovietică și orientările elitelor politice românești.....	157
8.5. Modelul instituțional sovietic importat de elitele politice românești și evoluția instituțiilor politice și economice românești.....	168
8.6. Concluzii.....	177
9. Hegemonia occidentală.....	179
9.1. Introducere.....	179
9.2. Drumul către NATO și influența americană.....	180
9.3. Influența Uniunii Europene.....	186
9.4. Schimbări instituționale politice și economice.....	190
9.5. Concluzii.....	196
Discuții și concluzii generale.....	202
Discuții cu caracter general.....	202
Rezultatele cercetării.....	204
Limitele cercetării.....	211
Viitoarea agendă de cercetare.....	211
Bibliografie.....	213

Rezumat

Contextul cercetării

Subiectul hegemoniei exercitate de marile puteri în sistemul internațional, a fost larg dezbătut în literatura de specialitate. De-a lungul istoriei, mari puteri au depus eforturi pentru a-și impune dominația la nivel sistemic, precum și propriile reguli cu privire la conducerea lumii. Unele mari puteri s-au bucurat de această poziție de preeminență în sistemul internațional, altele s-au luptat să o obțină și au eșuat încercând sau altele au decăzut din poziția dominantă. Consecințele rezultate în urma dinamicii acțiunilor marilor puteri la nivel internațional nu au avut efect numai asupra acestora, cât și asupra puterilor mai mici, parte și ele din sistemul de state mondial. Aceste puteri mici au fost, nu de puține ori, folosite în confruntările de interese dintre marile puteri, ca monedă de schimb, teren de luptă sau simpli sateliți.

Marile puteri hegemonice, în acțiunile lor modelatoare la nivel internațional, avansează diverse forme de cooperare sau dominație brutală, materializate prin diferite formule cu caracter instituțional, ce au rolul de a construi o ordine politică și economică la nivel internațional. Unele mari puteri hegemonice au ajuns chiar să încerce impunerea cu forța a unor cadre instituționale inspirate din propriul mediu intern, precum au fost transformările operate de Uniunea Sovietică în Europa Centrală și de Est sau chiar intervențiile Statelor Unite din Orientul Mijlociu, urmate de construcții instituționale după principii liberale. Modul cum se resimt aceste efectele ale hegemoniei emanate de la marile puteri din perspectiva unui stat mic, supus presiunilor de ordin hegemonic, a fost mai degrabă ignorat în literatură. Din punct de vedere teoretic, dar și politic, este relevantă înțelegerea efectelor hegemoniei din perspectiva unui actor supus unor influențe hegemonice, precum România între 1913 și 2000.

Chiar dacă această teză de doctorat se întinde pe o perioadă între 1913 și 2000, concluziile de ordin teoretic pot avea relevanță și pentru contextul politic actual. Odată cu anexarea Peninsulei Crimeea de către Federația Rusă, se sesizează un reviriment al climatului de confruntare și adversitate între marile puteri. Nu poate fi ignorată nici posibila ascensiune a Chinei, care se bucură de o creștere economică susținută, precum și o influență din ce în ce mai crescută la nivel internațional. În acest sens, este important a trage anumite învățăminte din trecut ce își pot găsi utilitatea în contextul actual, mai ales în cazul în care puterea dominantă de la vârful ierarhiei internaționale s-ar schimba și ar avansa o nouă ordine internațională.

De asemenea, cercetarea mai este relevantă și în contextul efectelor generate de hegemonie la nivelul intern al unei puteri mici, precum România, din perspectiva elitelor politice, care sunt, în fapt principalii actori în relația cu hegemonul și care reacționează ca

urmare a efectelor hegemonice. Construcția instituțională internă a unei puteri mici poate fi modelată într-o măsură mai mare sau mai mică de către o mare putere hegemonică, în funcție de interesele acesteia. Acest lucru înseamnă că actuala clasă politică românească se poate aștepta, pe viitor, în caz de schimbări la vârful ierarhiei mondiale, sau chiar regionale, la presiuni din partea unei mari puteri – sau mai multe - în direcția schimbării formei instituțiilor interne, în așa fel încât acestea să se calibreze mai bine cu interesele hegemonice.

Problema de cercetare

Literatura din domeniu cuprinde diverse perspective referitoare la studiul hegemoniei din perspectiva marilor puteri, precum teoria tranziției de putere, teoria stabilității hegemonice, teoria ciclurilor de putere sau abordarea marxistă. Toate aceste perspective teoretice se concentrează pe studiul hegemoniei din perspectiva acțiunilor marilor puteri și a consecințelor asupra altor state mai mici. Marile teorii cu privire la hegemonie studiază schimbările care au loc la nivel internațional, ca efecte ale acțiunilor acestora, menite să modeleze într-o măsură sau mai mare ordinea sistemică.

Având în vedere abundența de studii și cercetări asupra hegemoniei și efectelor sale pornind din perspectiva acțiunilor marilor puteri, această cercetare vine în întâmpinarea nevoii de a studia efectele hegemoniei dintr-o perspectivă inversată, pornind de la cazul unei puteri mici. Cazul ales este al României în relație cu marile puteri hegemonice între 1913 și 2000. Dacă marile teorii cu privire la hegemonie analizează efectele acțiunilor marilor puteri hegemonice la nivel sistemic sau regional, asupra actorilor internaționali mai mici este nevoie de o perspectivă de cercetare din perspectiva comportamentului unui stat mic, precum România în context hegemonic.

Obiectivele cercetării

Obiectiv principal:

- Studiarea efectelor hegemoniei exercitate de către marile puteri din perspectiva unei puteri mici, România între 1913 și 2000. În cadrul acestei cercetări, focalizarea cade pe elitele politice românești (numite *elite locale* pe parcursul tezei), analizate din prisma comportamentului acestora în relație cu marile puteri hegemonice, care au capacitatea de a se adapta la condițiile locale, ca urmare a interacțiunilor cu elitele locale.

Obiective secundare:

1. Studiarea comportamentelor de alianță ale elitelor politice românești, în context hegemonic.
2. Studiarea efectelor hegemoniei asupra instituțiilor interne politice și economice românești.
3. Studiarea impactului pe care comportamentul elitelor politice românești l-a avut în sens invers, către hegemon.
4. Studiarea comportamentului de adaptare hegemonică la condițiile locale.

Întrebările de cercetare

Întrebarea centrală:

De ce efectele hegemoniei exercitate de marile puteri nu au întotdeauna efectul așteptat de hegemon atunci când încearcă să-și avanseze interesele în relație cu un stat mic, în cazul de față România?

Întrebări secundare:

1. Ce tipuri de comportamente de alianță au adoptat elitele politice românești între 1913 și 2020, în context hegemonic?
2. Cum au fost afectate instituțiile interne românești, politice și economice, de către marile puteri hegemonice?
3. În ce măsură comportamentul elitelor politice românești a afectat caracterul fiecărui hegemon în parte?
4. În ce măsură s-au putut adapta marile puteri hegemonice la condițiile locale?

În vederea urmării obiectivelor fixate mai sus, voi studia efectele hegemoniei din perspectiva cazului României raportându-mă la cinci cazuri diferite de interacțiune cu marile puteri hegemonice în perioada 1913-2000, într-o manieră comparativă. În acest sens, pentru situația României am în vedere hegemonia austro-germană dinaintea Primului Război Mondial, hegemonia franceză, respectiv germană din perioada interbelică și începutul celui de-al doilea război mondial, hegemonia sovietică din timpul Războiului Rece și hegemonia euro-americană de după căderea blocului comunist.

Argumentul central

Teza, sau argumentul central, al acestei cercetări se referă la capacitatea hegemoniei de a se adapta la condițiile locale, ca urmare a interacțiunii dintre marile puteri hegemonice, care își avansează anumite interese la nivel internațional, și *feedback*-ul venit din direcția comportamentului elitelor politice ale unui stat mic. Chiar dacă marile puteri hegemonice avansează la nivel internațional anumite modele de exercitare a hegemoniei asupra puterilor mai mici, totuși, acestea își adaptează practicile și metodele de dominație, ca urmare a interacțiunii cu elitele politice locale.

Contribuția cercetării la literatură

Prin intermediul acestei teze se dorește a oferi și o perspectivă est-europeană în ceea ce privește raporturile statelor mici cu marile puteri hegemonice, mai ales că se vorbește din ce în ce mai mult de ascensiunea Chinei¹, care ar putea declanșa un război hegemonic cu Statele Unite sau de o ascensiune a restului, în termenii lui Fareed Zakaria², situații care ar putea duce pe viitor la o reșezare a ordinii mondiale, cu repercusiuni la nivel sistemic, resimțite și de statele mai mici. Rămânând tot pe coordonatele impuse de evenimentele din trecutul apropiat, această teză își poate dovedi relevanța și din perspectiva apartenenței României la structurile euro-atlantice, ca partener strategic al Statelor Unite, fiind un pilon important în ceea ce privește apărarea pe flancul estic al NATO, în contextul proximității față de Federația Rusă, un actor care din 2014 a început să-și revendice locul în ierarhia mondială³.

Motivul principal care justifică alegerea acestei teme ce vizează studierea efectelor hegemoniei prin raportare la comportamentul elitelor politice ale unui stat mic, România între 1913 și 2000 în acest caz, ține de nevoia de a studia interacțiunile elitelor politice românești cu marile puteri hegemonice în perioada menționată, dintr-o perspectivă diacronică și comparativă. În ceea ce privește literatura despre comportamentul statelor mici în relație cu marile puteri se poate aminti T. V. Paul, care are în vedere inițierea războaielor de către puteri

¹ Vezi John J. Mearsheimer, "The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia", *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 3, 2010, pp. 381-396, doi:10.1093/cjip/poq016, Accesat la 01.05. 2021 sau, pentru o perspectivă mai recentă, vezi și Graham Allison, *Destined for War. Can America and China Escape Thucydides's Trap?* (Boston – New York : Houghton Mifflin Harcourt, 2017).

² Vezi Fareed Zakaria. *Lumea postamericană*, trad. de Crisia Miroiu (Iași: Polirom, 2009).

³ În acest caz pot fi menționate arhicunoscutul caz de ocupare al Peninsulei Crimeea, împreună cu recentele tensiuni din Donbas, unde Federația Rusă a masat aproximativ 100.000 de soldați – Roman Goncharenko, „Retragerea trupelor rusești - doar o diversiune?”, *Deutsche Welle*, 08 mai 2021. <https://www.dw.com/ro/retragerea-trupelor-ruse%C5%9Fti-doar-o-diversiune/a-57470059>.

mai slabe în cadrul unor conflicte asimetrice⁴. Vizând studierea deciziilor de război ale României în context hegemonic, între 1913 și 1989, Andrei Miroiu a adus o contribuție importantă la studiul deciziilor de politică externă ale României ca putere minoră⁵. Această teză se întâlnește în anumite puncte cu cea a lui Andrei Miroiu, însă extinde câmpul cercetării, prin studierea efectelor hegemoniei și la nivelul instituțiilor interne românești, pe lângă nivelul de decizie în zona politicii externe a elitelor politice românești în raport cu marile puteri hegemonice, până în anul 2000. Chiar dacă în cartea sa, Andrei Miroiu vizează înțelegerea comportamentului României ca putere minoră la nivel de subsistem, ca urmare a influențelor hegemonice între 1913 și 1989, punctul de greutate cade pe deciziile de politică externă în raport cu influențele hegemonice. Un alt autor care supune analizei comportamentul statelor mici în vreme de război este Larry L. Watts, care, din perspectiva teoriei alianțelor, are în vedere incompatibilitatea de interese dintre România, Ungaria și Finlanda ca aliați ai Germaniei în cel de-al doilea război mondial⁶. De asemenea, în cadrul literaturii de specialitate românești nu trebuie ignorat nici studiul lui Șerban Filip Cioculescu cu privire la decizia de intrare a României în primul război mondial, pe care o înscria în cadrul conceptual schwellerian al sub-balansării, adică al balansării ineficiente⁷. Un alt autor român care a supus analizei decizia României de a intra în primul război mondial este Hadrian Gorun, care vedea România ca un balansor în ceea ce privește alianța cu Puterile Centrale sau Antanta⁸. De asemenea, nu se poate trece cu vederea nici cea mai recentă lucrare a lui Hadrian Gorun, care are în vedere o analiză a participării României la Primul Război Mondial, atât din punct de vedere istoric, cât și al teoriei relațiilor internaționale⁹. Această lucrare se concentrează pe analizarea comportamentului României și al elitelor politice românești în contextul Primului Război Mondial, din perspectiva alegerilor de politică externă, combinând perspectiva oferită de teoria relațiilor internaționale cu cea istoriografică. Un punct de vedere similar cu Gorun în ceea ce privește politica de balansare dusă de România la momentul 1916 îl împărtășea și Andrei Miroiu, care afirma că elitele politice românești au practicat în acel moment „o balansare de tip

⁴ T. V. Paul, *Asymmetric conflicts: War Initiation by Weaker Powers* (Cambridge, New York et al.: Cambridge University Press, 1994).

⁵ Andrei Miroiu, *Balanță și hegemonie: România în politica mondială, 1913-1989*, pref. de Mihail E. Ionescu (București: Tritonic, 2005).

⁶ Larry L. Watts, *Aliați incompatibili. România, Finlanda Ungaria și al Treilea Reich*, trad. de Graal Soft (București: Rao, 2014);

⁷ Șerban, F. Cioculescu. „România și decizia de a intra în război în august 1916. Balansare, sub-balansare, aliniere”, *Revista de Istorie Militară* (2016): 43-50.

⁸ Hadrian Gorun. „Romania and the Great Powers during World War I. A Historical and Theoretical Synthesis” *Research and Science Today Journal*, 2(14) (Toamna 2017): 6-11;

⁹ Hadrian Gorun, Gorun, Hadrian. *România și Marele Război. Introducere la o istorie și teorie a relațiilor internaționale*, Cluj-Napoca: Argonaut și Mega, 2021.

mare putere” și că „România a crezut că poate schimba totul” în acel moment¹⁰. Această teză de doctorat reunește atât orientările externe determinate de hegemon, cât și influența hegemonică la nivelul instituțiilor interne ale unui stat mic, vizând studierea efectelor hegemoniei dinspre și înspre hegemon, ca urmare a interacțiunilor dintre interesele marile puteri hegemonice și condițiile locale din cadrul statelor mici.

De asemenea, această cercetare mai este relevantă și din perspectivă teoretică, deoarece integrează conceptele de instituții incluzive și extractive provenite din câmpul teoretic al noului instituționalism economic, în accepțiunea lui Daron Acemoglu și James A. Robinson. Această perspectivă teoretică este una destinată explicării succesului, respectiv insuccesului economic al statelor, ca urmare a modului cum se prezintă aranjamentele instituționale politice și economice promovate de elitele acestora¹¹, așadar rezervată studierii unor fenomene ce țin de fenomene de ordin politic și economic între entități intrastatale, nu interstatale, așa cum sunt teoriile de relații internaționale. În cadrul acestei teze urmăresc să import conceptele din cadrul noului instituționalism economic în câmpul de cercetare al relațiilor internaționale, în ideea de a explica relațiile dintre marile puteri hegemonice și statele mici. Pe lângă importul în câmpul explicativ al relațiilor internaționale, cadrele conceptuale oferite de perspectiva lui Acemoglu și Robinson vor fi păstrate și în ceea ce privește analiza instituțiilor interne românești, a modului cum se prezintă în anumite momente, precum și a modului cum se schimbă acestea, ca urmare a influenței, mai slabe sau mai puternice, venite dinspre hegemoni. În acest sens, analiza instituțiilor politice și economice românești în maniera noului instituționalism economic se poate dovedi relevantă și în vederea testării teoriei lui Acemoglu și Robinson prin testarea cazului României în diverse ipostaze, în relație cu cele cinci mari puteri hegemonice.

În plus, relevanța acestei cercetări poate fi regăsită și în ceea ce privește perspectiva de studiu inversată asupra hegemoniei. Dacă literatura din domeniul Relațiilor Internaționale este în cea mai mare parte rezervată studiului hegemoniei din punctul de vedere al acțiunilor marilor puteri cu ambiții hegemonice și al impactului acțiunilor acestora la nivel internațional, prin războaie hegemonice și, ulterior, noi ordini globale post-conflict, subiectul hegemoniei din perspectiva unui stat mic este marginal. Din perspectiva aceasta inversată, a unui stat mic, este interesant de studiat modul efectele hegemoniei se răsfrâng la nivelul deciziei de politică

¹⁰ Andrei Miroiu (referent), „Intrarea României în Primul Război Mondial. Balansare versus aliniere / Romania's Entrance in World War I. Balance versus Alignment”, intervenții: Mihai E. Ionescu, Maria Georgescu, Sergiu Iosipescu, Sorin Cristescu, Ion Bulei, Alexandru Mamina, Florin Șperlea, *90 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial*, OCCASIONAL PAPER, 6th Year, No.9. 10-40 (București: Editura Militară, 2007), 18.

¹¹ Vezi Daron Acemoglu și James A. Robinson. *De ce eșuează națiunile. Originile puterii, ale prosperității și ale sărăciei*, trad. de Anca Simitopol (București: Litera, 2020).

externă și, mai ales, la nivel de construcție instituțională politico-economică internă, precum și procesul de refracție, de *feedback*, venit dinspre elitele politice locale înapoi spre hegemon. Această inversare a direcției de studiu a efectelor hegemoniei, dinspre putere mică spre mare putere, se poate dovedi fertilă din punct de vedere teoretic, atât în ceea ce privește studiul hegemoniei la nivel internațional, cât și în ceea ce privește comportamentul unui stat mic în diferite contexte hegemonice.

Structura lucrării

Structura tezei se prezintă astfel. Primul capitol are în vedere o discuție amplă cu privire la mai multe perspective teoretice cu privire la hegemonia în relațiile internaționale, fiind organizat în patru secțiuni. În prima secțiune, capitolul va avea în vedere o discuție referitoare la abordările convenționale cu privire la hegemonie, care au în vedere puterea dură ca principală modalitate de exercitare a dominației, pentru ca cea de-a doua să se axeze pe abordările critice cu privire la hegemonie, care extind înțelesurile acesteia, incluzând și componenta ideilor propagate de către marile puteri hegemonice la nivel internațional, idei care, în combinație cu forța, permit o exercitare mai eficientă a dominației hegemonice. Capitolul continuă cu o clarificare conceptuală, comparând hegemonia cu imperiul, pentru ca ultima secțiune să fi rezervată prezentării unei dihotomii între hegemonia laxă și hegemonia imperială, care vor servi drept conceptualizări ale hegemoniei care se află în antiteză, fiecare reprezentând câte un ideal tip extrem.

Capitolul al doilea are două secțiuni. Prima secțiune are în vedere o trecere în revistă a teoriilor cu privire la elitele politice, în ideea de a extrage un înțeles unitar cu privire la acestea, demers ce se va dovedi a fi necesar în ideea de a oferi o definiție funcțională cu privire la elitele politice. Având în vedere faptul că această teză asumă faptul că elitele politice sunt creatoare de instituții, cea de-a doua secțiune este rezervată unei discuții cu privire la noul instituționalism economic, în special la perspectiva teoretică cu privire la instituții interne incluzive și extractive, avansată de Daron Acemoglu și James A. Robinson. Perspectiva neoinstituțională își va dovedi utilitatea teoretică în ceea ce privește analiza efectelor hegemoniei asupra instituțiilor interne politice și economice ale României.

Cel de-al treilea capitol are tot două secțiuni, precum cel precedent. Prima secțiune are în vedere o discuție cu privire la perspectivele teoretice referitoare la alianțe, în ideea de a extrage posibile alternative de comportament în ceea ce privește orientările de politică externă ale elitelor politice românești în relație cu marile puteri hegemonice între 1913 și 2000. Cea de-a doua secțiune are în vedere o discuție cu privire la puterile mici, în ideea de a extrage un

înțeles teoretic coerent cu privire la caracteristicile unei puteri mici, aplicabil pentru cazul României în relație cu marile puteri hegemonice.

Cel de-al patrulea capitol este rezervat prezentării unui cadru teoretic, util în analiza efectelor hegemoniei din perspectiva României ca putere mică. Prima secțiune are în vedere prezentarea unor asumții de ordin teoretic de la care pornește această cercetare. Cea de-a doua secțiune are în vedere prezentarea conceptelor utilizate în demersul explicativ, urmate de o prezentare a variabilelor și ipotezelor de cercetare.

Următoarele cinci capitole sunt rezervate celor cinci cazuri, conforme cu cele cinci modele hegemonice aplicabile pe cazul României între 1913 și 2000. Așadar, capitolul al cincilea are în vedere hegemonia germană dinaintea Primului Război Mondial, cel de-al șaselea capitol hegemonia franceză din perioada interbelică, cel de-al șaptelea hegemonia Germaniei Naziste, cel de-al optulea hegemonia sovietică, pentru ca cel de-al nouălea să fie rezervat hegemoniei occidentale post-Război Rece, până în anul 2000.

În final, această teză de doctorat se încheie cu un capitol de concluzii în care vor fi evaluate sumativ cele cinci modele hegemonice și vor fi discutate principalele contribuții aduse de cercetarea de față.

Discuții și concluzii generale

Discuții cu caracter general

Această cercetare a avut în vedere studierea efectelor hegemoniei exercitate de marile puteri din perspectiva unei puteri mici, România între 1913 și 2000, cu referențialul principal pe orientările elitelor politice românești. Cercetarea a vizat efectele hegemoniei asupra compartimentului de orientare de politică externă a elitelor politice românești, cât și de construcție instituțională, în termenii efectelor hegemoniei din asupra instituțiilor politice și economice ale României. Totodată, cercetarea a urmărit și modul cum s-au adaptat marile puteri hegemonice la condițiile locale, în urma interacțiunii cu elitele politice românești. Această cercetare reprezintă un demers de studiu al hegemoniei dintr-o perspectivă inversată, pornind de la situația unui stat mic, precum România, trecut prin cinci studii de caz, corespondente a cinci modele hegemonice aplicabile pe cazul României: hegemonia germană antebelică, hegemonia franceză interbelică, hegemonia germană interbelică, hegemonia sovietică și hegemonia occidentală. Fiecare din aceste cinci modele hegemonice își găsește locul pe o axă,

între extremele care presupun două ideal tipuri de hegemonie, hegemonia laxă, respectiv hegemonia încheată.

În cadrul cercetării am propus spre testare patru ipoteze, pe care le voi discuta pe scurt mai jos.

În cazul în care se sesizează o compatibilitate mai mare la nivel de idei între hegemon și elitele locale, cele din urmă tind să fie mai loiale hegemonului. Această ipoteză este validă și se susține în cazul în care dinspre hegemon se propagă idei compatibile cu cele împărtășite de elitele politice locale. După cum am arătat în cazul Franței, elitele politice românești de factură pro-franceză, care în general au deținut puterea de decizie în stat și au menținut orientarea României înspre aceasta, au rămas loiale hegemonului francez până în apropiere de izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial. De altfel, elitele românești pro-franceze au făcut eforturi intense de a face parte integrantă din sistemul de alianțe susținut de Franța, cât și de a semna un tratat de alianță cu aceasta. În epocă, Franța era văzută ca un etalon în ceea ce privește exercitarea democrației. În cazul hegemoniei occidentale, elitele politice românești au îmbrățișat ideile propagate de aceasta și au făcut eforturi de a satisface cerințele prevăzute de integrarea euro-atlantică. Integrarea euro-atlantică presupunea asumarea de către elitele românești a unor idei și valori desprinse din ideologia liberală și care presupuneau democrația liberală, statul de drept, respectarea drepturilor omului și ale minorităților, precum și construirea unei economii libere de piață.

Comportamentul dominant de alianță al elitelor politice românești este caracterizat de aliniere. Această ipoteză este validă, deoarece, între 1913 și 2000 puține au fost cazurile în care elitele politice românești au recurs la o strategie de balansare. Elitele politice românești au recurs la balansare atunci când au avut în vedere păstrarea unui *status quo*, precum la momentul intrării României în cel de-Al Doilea Război Balcanic, pentru a preveni ascensiunea unei Bulgarii mari la nivel regional. Mai târziu, în contextul alianței cu Franța, elitele politice românești s-au implicat într-o politică de construcție de alianțe la nivel regional, susținute de hegemonul francez, în speță alianța cu Polonia, Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică, aranjamente regionale îndreptate împotriva revizionismului. În celelalte cazuri, comportamentul elitelor a fost determinat de aliniere, fie că era vorba de aliniere cu sursa pericolului, precum în cazul alianței cu Germania nazistă și Uniunea Sovietică sau aliniere de futuristă în cazul alianțelor cu Antanta, respectiv NATO/Statele Unite.

Cu cât modelul hegemonic este mai lax, cu atât impactul asupra instituțiilor interne (politice și economice) asupra micii puteri este mai redus. Această ipoteză este validă în cazurile în care modelul hegemonic se apropie de o formă de tip lax, precum modelul francez

sau german antebelic. Atât Franța, cât și Germania Imperială (cu mici excepții prezentate în cadrul studiului de caz) nu au vizat schimbarea instituțiilor interne politice și economice românești. Din contră, elitele politice românești au găsit inspirație în modelele instituționale franceze sau germane. În cazul hegemoniei franceze, atunci când instituțiile politice românești au devenit mai extractive (instaurarea dictaturii carliste), hegemonul francez nu a încercat schimbarea instituțiilor românești într-o direcție favorabilă. O mențiune aici merită și cazul hegemoniei germane interbelice, care nu a avut un impact direct asupra instituțiilor politice și economice românești. De altfel, atunci când Regele Carol al II-lea a dispus asasinarea liderilor Gărzii de Fier, Berlinul s-a limitat la acțiuni de protest. Acest lucru nu înseamnă însă că liderii Germaniei Naziste nu au încercat să coaguleze la nivelul elitelor politice românești un grup favorabil intereselor germane. În cazul hegemoniei germane interbelice, instituțiile devenite extractive au fost mai degrabă rezultatul unor procese interne, de subminare a democrației, întreprinse de Regele Carol al II-lea.

Cu cât modelul hegemonic este mai încheșat, cu atât impactul asupra instituțiilor interne (politice și economice) asupra micii puteri este mai ridicat, vizând schimbarea acestora după chipul și asemănarea celor din interiorul mării puteri hegemonice. Această ipoteză este validă în cazul hegemoniei sovietice, având în vedere că reprezintă modelul cel mai apropiat de o hegemonie încheșată. Hegemonul sovietic și-a construit propria elită politică în România, pe care și-a subordonat-o și a folosit-o drept intermediar în vederea schimbării instituțiilor politice și economice românești, în direcția unora extractive, după model sovietic. După cum am arătat, amploarea efectelor generate de hegemonia sovietică la nivel instituțional a fost atât de mare, încât o serie de practici informale cu caracter extractiv s-au păstrat și în perioada postcomunistă. Pe de altă parte, și modelul hegemonic occidental a avut un impact semnificativ asupra transformării instituționale a României postcomuniste, însă elementul central a fost dat de condiționalitate, nu de forță precum în cazul modelului sovietic.

În ceea ce privește hegemonia, discuția cu privire la acest aspect poate căpăta mai multe valențe. În primul rând, hegemonia nu reprezintă un fenomen static. Hegemonia reprezintă mai degrabă un fenomen dinamic, reactiv, care variază în intensitate, ca urmare a caracterului intern al instituțiilor marilor puteri hegemonice, al naturii intereselor acestora, care intră în contact cu elementele care țin de interesele formulate de elitele politice ale unei puteri mici. În egală măsură, interesele elitelor politice locale pot fi compatibile într-o măsură mai mare sau mai mică cu cele ale hegemonului, care trebuie să-și adapteze practicile și abordările. Pe lângă presiunile pe care marile puteri hegemonice le resimt din partea altor competitori în arena internațională, acestea trebuie să facă față și unor presiuni care își găsesc sursa în condițiile

locale ale unei puteri mici. Așadar, hegemonia este un film pe mai multe planuri, care se desfășoară atât în ceea ce privește planul influențării în diferite grade a statelor mai mici, în direcție inversă, înspre hegemon, ca urmare a feedback-ului provenit dinspre elitele locale, precum și în ceea ce privește presiunile venite dinspre alte mari puteri.

Rezultatele cercetării

În cadrul acestei teze de doctorat am urmărit studierea efectelor hegemoniei exercitate de către marile puteri hegemonice, având ca obiect de studiu orientările elitelor politice ale unei puteri mici, România între 1913 și 2000. Având în vedere abundența de studii din literatura de specialitate care abordează problema hegemoniei în relațiile internaționale din perspectiva marilor puteri hegemonice, un studiu al efectelor acesteia dintr-o perspectivă inversă era necesar. Mai exact, hegemonia a fost studiată având ca punct central o putere mică, un stat dominat, care, în perioada de referință a studiului a experimentat cinci forme de dominație hegemonică. De aceea, această teză presupune și o componentă comparativă, între cinci modele hegemonice succesive, aplicabile pentru cazul României. Cele cinci modele hegemonice pe care le-am avut în vedere în cadrul acestei cercetări au fost hegemonia germană antebelică, hegemonia franceză, hegemonia germană nazistă, hegemonia sovietică și hegemonia occidentală.

Vizând studierea celor cinci modele hegemonice în raport cu România, prin apelul făcut la orientările elitelor politice românești, am avut în vedere demonstrarea tezei care susține că marile puteri hegemonice își adaptează modelele hegemonice în funcție de condițiile locale, ca urmare a interacțiunii cu elitele politice ale unui stat aflat sub dominație hegemonică. Hegemonia este, așadar, un proces de adaptare și redefinire la condițiile locale, ca urmare a interacțiunii hegemonului cu elitele politice ale statelor aflate sub dominație hegemonică. Pe lângă politicile care produc efecte de o anvergură variabilă în ceea ce privește mediul intern al statelor mai mici și orientările de politică externă asumate de către elitele politice locale, efectele hegemoniei au și un efect invers, dinspre elite locale spre hegemon. Așa cum efectele hegemoniei care emană din acțiunile întreprinse de marile puteri se răsfrâng asupra celor mici, există și un efect invers, materializat într-un efect de bumerang, dinspre elitele locale spre hegemon, în măsura în care cel din urmă o permite.

Având în vedere complexitatea demersului de cercetare, am avut în vedere mai multe perspective teoretice. Am pornit inițial de la literatura cu privire la hegemonie în relațiile internaționale, ca perspectivă teoretică de bază în vederea analizării efectelor hegemoniei din perspectiva României. Cu privire la hegemonie, am avut în vedere o definiție combinată a

acesteia. În primă instanță, am avut în vedere componenta puterii brute a hegemoniei, materializată prin componenta economică și militară, ca bază pentru exercitarea puterii. Dar dominația marilor puteri hegemonice nu se poate reduce doar la caracteristicile unei hegemonii pure și dure, în care hegemonul face întotdeauna uz de forță în vederea atingerii obiectivelor sale. Din acest motiv, am avut în vedere și o componentă non-materială a hegemoniei, care cuprinde elementul de atracție al ideilor avansate de hegemon. În acest sens, am avut în vedere formularea a două ideal-tipuri de hegemonie, hegemonie laxă, respectiv hegemonie încheată, fiecare reprezentând un caz extrem corespondent variațiilor hegemoniei. Cu alte cuvinte, intensitatea hegemoniei se întinde pe un continuum, care variază de la hegemonia laxă la hegemonia încheată. Trebuie insistat pe faptul că hegemonia laxă și hegemonia încheată presupun două tipuri ideale de modele hegemonice, utile în a aproxima și analiza realitatea redată de cele cinci modele hegemonice aplicabile pe cazul României.

Hegemonia laxă presupune un control mai scăzut al hegemonului în ceea ce privește gestionarea relațiilor cu statele mai mici, fie din lipsa capacităților, fie din lipsa interesului, în timp ce poate manifesta un interes scăzut în gestionarea relațiilor internaționale. Hegemonia laxă nu presupune un control larg asupra segmentelor de decizie în orientarea externă a elitelor locale, care sunt atașate mai degrabă ca urmare a unei compatibilități de pe tărâmul ideilor. În ceea ce privește mediul instituțional intern, hegemonia laxă nu vizează interferența în mediul instituțional intern al puterii mai mici, în ideea de a schimba caracterul instituțiilor politice și economice într-o direcție incluzivă sau extractivă. Spre exemplu, în cazul Franței, la care elitele politice românești se raportau precum la un model de democrație și un garant al ordinii instituite după Primul Război Mondial, atunci când instituțiile politice românești au virat către o formă autoritară, apoi dictatorială, sub Carol al II-lea, în termeni de extractivitate, Franța nu a intervenit în direcția unei reglări favorabile a instituțiilor. De altfel, hegemonia franceză a permis existența unui pluralism în mediul politic românesc, chiar și atunci când au apărut formațiuni politice contestatate, care vizau o reorientare a României înspre Germania. De altfel, hegemonul francez nu s-a implicat nici în ceea ce privește gestionarea situației membrilor Partidului Comunist din România, care vizau dezmembrarea României Mari și comunizarea acesteia, această afacere rămânând una gestionată de guvernul român.

Hegemonia încheată se află în antiteză cu cea laxă. Aceasta presupune un control larg al hegemonului asupra politicii interne și externe ale statelor aflate sub dominația sa. Hegemonia încheată presupune deținerea unor capacități militare și economice însemnate din partea mării puteri hegemonice, precum și un rol activ al acesteia în gestionarea relației cu elitele locale. Hegemonia încheată presupune un grad ridicat de control al hegemonului în ceea

ce privește orientarea elitelor politice locale, pe care le poate controla prin intermediul exercitării forței. De pildă, dacă în interiorul statelor mai mici din sfera de influență a hegemoniei încheiate au loc transformări instituționale, pe care hegemonul le consideră amenințătoare, acesta poate interveni cu forța în vederea restabilirii ordinii de dinainte. În acest sens, se pot explica și intervențiile sovietice din Ungaria în 1956 sau Cehoslovacia în 1968. De altfel, pentru hegemonul care avansează un model hegemonic încheiat practica instituțională internă, politică și economică, are în vedere modele instituționale extractive, pe care caută să le impună în mediul intern al puterilor mai mici, cu obiectivul de a le transforma după chipul și asemănarea acestuia. După cel de-Al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică, un stat cu instituții politico-economice extractive, materializate printr-un regim totalitar și o economie dirijată și centralizată, a urmărit și a reușit transformarea instituțională a statelor satelit, în conformitate cu propriile modele instituționale interne. Așa a urmat transformarea instituțională a statelor satelit, care au ajuns, prin intermediul unei elite politice formate de hegemonul sovietic, să implementeze modele instituționale extractive, concretizate în naționalizarea industriei și colectivizarea agriculturii, precum și în eliminarea opoziției politice, pentru a asigura primatul politic al partidelor comuniste. După cum am arătat, România nu a fost ocolită de astfel de practici.

Această teză s-a raportat la elitele politice drept principalii intermediari în relația cu puterile hegemonice. Din această rațiune, a fost nevoie și de o discuție cu privire la principalele perspective teoretice din literatură cu privire la elitele politice. Scopul discuției cu privire la elitele politice a fost dat de nevoia de a fixa înțelesul cu privire la ceea ce înseamnă elitele politice, cine sunt, ce le conferă un astfel de statut, care este rolul acestora în societate și, mai ales, în cadrul statului, având în vedere că dețin funcții cu privire la procesul decizional extern și intern. Am pornit de la autorii clasici cu privire la elite politice, precum Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca, Robert Michels, Max Weber sau José Ortega y Gasset. Am continuat cu prezentarea perspectivei oferită de Daron Acemoglu și James A. Robinson în cadrul noului instituționalism economic. Cei doi autori se raportează la elitele politice drept indivizi de la vârful puterii care pot influența transformarea instituțională a unui stat, în direcția unor instituții politice incluzive sau extractive, precum și a unor instituții economice incluzive sau extractive. Ulterior, am avut în vedere și o discuție cu privire la perspectiva oferită de Milovan Djilas, cu privire *noua clasă*, apărută în cadrul regimurilor comuniste și care a înlocuit funcțiile clasei precedente, exploatare, pe care se presupunea că a înlocuit-o. În cadrul acestei cercetări am avut în vedere faptul că elitele politice reprezintă indivizi cu putere de decizie de la vârful societății, însă am asumat și perspectiva lui Acemoglu și Robinson, cu privire la funcția acestora

de creare de instituții. Astfel, elitele politice au un dublu rol. La nivel de politică externă, elitele politice au rolul de a decide cu privire la orientarea pe care și-o asumă statul la nivel extern, fiind astfel principalii intermediari în relația cu hegemonul. La nivel intern, ca urmare a diferitelor grade de presiune hegemonică, sau ca urmare a unor procese interne, elitele politice reprezintă creatoare de instituții, care le ajută să-și avanseze propriile interese (de a rămâne la putere sau de a acumula resurse) sau să servească interesele puterii hegemonice.

Din discuția de mai sus, cu privire la elitele politice și rolul acestora, decurge și nevoia de a adopta o perspectivă cu privire la instituțiile politice și economice. Din perspectiva teoriilor instituționale, instituțiile reprezintă reguli sau norme care reglementează activitățile sociale, politice și economice, fiind astfel creații umane. Dat fiind faptul că în cadrul acestei cercetări am adoptat perspectiva noului instituționalism economic, în varianta avansată de Acemoglu și Robinson, am insistat asupra conceptualizării acestora cu privire la instituții politice și economice. Instituțiile politice se pot concretiza în două tipuri, incluzive sau extractive. Instituțiile politice incluzive sunt corespondente celor democratice, care presupun existența unui pluralism politic, separarea puterilor în stat, alegeri libere și corecte, respectarea drepturilor omului și metode de limitare a puterii elitelor. Această categorie de instituții este caracteristică regimurilor politice democratice. Instituțiile politice extractive, cetățenii unui stat au puține pârghii de control asupra puterii, care, în general este concentrată într-un grup restrâns sau chiar în mâinile unui singur individ. Drepturile omului sunt frecvent încălcate, alegerile nu sunt libere și corecte, iar pluralismul politic, precum și separarea puterilor în stat nu funcționează. Elitele se pot folosi de instituțiile politice extractive pentru a se menține la putere prin măsluirea rezultatelor alegerilor sau eliminarea opoziției politice, precum și pentru a avansa instituții economice extractive, prin intermediul cărora să extragă resurse, în detrimentul mării mase a populației.

Instituțiile politice reprezintă platforma prin care elitele politice avansează instituții economice incluzive sau extractive. Instituțiile economice incluzive sunt caracteristice economiilor capitaliste, în care distribuția resurselor în societate este mai largă, iar marea masă a populației are libertatea de a se angaja liber în activități economice, în funcție de interesele și abilitățile fiecărui individ. Un element definitoriu pentru instituțiile economice incluzive este garantarea proprietății private, ca stimulent de natură economică pentru indivizi și factor favorizant al productivității. În cadrul instituțiilor economice extractive controlul statului este mai ridicat și nu garantează dreptul la proprietate privată. Nivelul de coerciție din partea statului este mai ridicat, îngrădind astfel activitatea economică a indivizilor și întreprinderilor. De

regulă, instituțiile economice extractive sunt construite în avantajul unui grup politic restrâns, care extrage resurse din societate spre propriul interes.

Utilitatea perspectivei neinstituționale a lui Acemoglu și Robinson ține de nevoia de a o integra în studiul asupra efectelor hegemoniei la nivel local, de a evalua mai precis măsura în care marile puteri hegemonice au putut influența elitele politice românești în vederea modificării sau nu a instituțiilor politice și economice. După cum am arătat, marea putere hegemonică, în măsura în care își propune și în funcție de tipul de hegemonie pe care-l practică, poate interfera într-o măsură mai mare sau mai mică în mediul instituțional intern al unei puteri mai mici. Marea putere hegemonică poate să nu modifice structura instituțională a unei puteri mai mici sau poate să o facă fie în direcția extractivității, fie în direcția incluzivității. Hegemonul poate fie să impună violent construcția unor instituții extractive, politice și economice, prin intermediul elitei politice locale, precum este cazul Uniunii Sovietice, fie poate să condiționeze construcția unor instituții incluzive, precum este în cazul Statelor Unite și Uniunii Europene.

Pe lângă schimbările pe care le poate determina la nivelul instituțiilor interne, efectele hegemoniei se manifestă și la nivelul orientărilor externe ale elitelor politice locale, la nivelul comportamentelor de alianță pe care le pot avea acestea. În cadrul secțiunii rezervate comportamentelor cu privire la alianță, am avut în vedere discuția acestora în relație cu elitele politice locale, care, în relația cu hegemonul au la îndemână comportamente precum balansare sau aliniere. De menționat faptul că acest comportament de politică externă al elitelor politice locale se manifestă în context hegemonic. Astfel, în funcție de modelul hegemonic, elitele politice locale pot opta pentru balansare sau aliniere. În relația cu marile puteri hegemonice, aceste opțiuni de alianță adoptate de elitele locale au o valoare instrumentală, în funcție de interesele avute în vedere, precum asigurarea securității, păstrarea *status quo*-ului sau obținerea unor câștiguri.

În ceea ce privește literatura teoretică, am mai avut în vedere o secțiune privitoare la o discuție despre puterile mici. În angrenajul cercetării, această secțiune a avut rolul de a discuta principalele perspective cu privire la puterile mici din literatura de specialitate, pentru a fixa un înțeles al acestora aplicabil pentru contextul României. Diferiți autori au avansat o multitudine de perspective cu privire la clasificarea puterilor mici în literatura de specialitate. În cadrul literaturii de specialitate încă nu s-a ajuns la un consens cu privire la o terminologie legată de această clasă de state. Unii autori le numesc puteri mici (*small powers*), state slabe (*weak states*) alții, conceptualizând puterile minore, includ mai multe tipuri de state, de la cele de mărimea Luxemburgului, Islandei sau chiar unora mai mari, apropiate de marile puteri. Am considerat că România nu poate fi inclusă în aceeași clasă cu puteri minore precum Luxemburg și, din

acest motiv, am optat, din punct de vedere terminologic, pentru conceptul de *putere mică*. Această clasă de state este lipsită de capacități sau le deține într-o cantitate redusă în vederea asigurării securității proprii. De aceea, puterile mici trebuie să caute ajutor extern, căutând protecția marilor puteri, alianța cu puteri de rang apropiat sau implicându-se în organizații internaționale.

În urma îmbinării multiplelor perspective teoretice menționate mai sus, pornind însă de la teoriile cu privire la hegemonie, am analizat efectele hegemoniei din perspectiva unei puteri mici precum România prin intermediul a cinci studii de caz, corespondente cu cinci modele hegemonice avansate de marile puteri între 1913 și 2000, cu focus principal pe comportamentul elitelor politice românești, ca principali actori intermediari în relația cu hegemonul. Cele cinci modele hegemonice au făcut subiectul a cinci capitole distincte și au avut în vedere hegemonia germană antebelică, hegemonia franceză din perioada interbelică, hegemonia germană din perioada interbelică, hegemonia sovietică, pentru ca ultimul studiu de caz să fie rezervat hegemoniei occidentale post-Război Rece. Prin intermediul acestor studii de caz am urmărit demonstrarea tezei referitoare la adaptarea hegemonică la condițiile locale, precum și testarea ipotezelor avansate în cadrul acestei cercetări.

După cum am arătat în cadrul acestei cercetări, în raport cu România, marile puteri hegemonice au avansat diverse modele hegemonice, ca modalitate de adaptare la condițiile locale, constituite pe baza unui cumul de factori. Acești factori țin de capacitățile hegemonului, voința de a exercita dominația hegemonică, ideile pe care le propagă la nivel internațional, gradul de implicare în gestionarea relațiilor cu puterile mai mici, modul cum își construiește relațiile cu elitele politice locale, precum și cum se adaptează la condițiile locale. Cele cinci modele hegemonice se înscriu pe o axă care variază între hegemonia laxă la o extremă și hegemonia încheată, ca ideal-tipuri utilizate pentru evaluarea acestora. Diferențierea modelelor hegemonice pe această axă a avut în vedere efectele generate de hegemonie, în termeni de dinamică a elitelor locale (dacă hegemonul le schimbă sau nu), permisivitatea acțiunii elitelor politice locale în mediul internațional, precum și gradul în care marile puteri hegemonice s-au implicat în vederea schimbării instituțiilor politice și economice ale României. Unele puteri hegemonice, precum Franța, nu au reușit să ofere protecție României în fața amenințărilor și nici nu au vizat schimbarea mediului instituțional intern românesc. Pe de altă parte, la cealaltă extremă, Uniunea Sovietică a schimbat total instituțiile politice românești, după chipul și asemănarea celor sovietice, și a vizat instituirea unui control strict în ceea ce privește afacerile interne și externe ale României. De aceea Franța se apropie cel mai

mult de ideal tipul unei hegemonii laxe, pe când Uniunea Sovietică se apropie cel mai mult de ideal tipul unei hegemonii încheiate.

Aceste modele hegemonice au variat și intern, transformându-se, în funcție de anumite fenomene ce țineau de problemele interne ale hegemonului sau alte presiuni internaționale. Așadar, dacă hegemonia Franceză prezenta imediat după Primul Război Mondial elemente care o apropiau mai mult de o hegemonie încheiată, ulterior, în urma unor probleme interne (economice și politice), precum și în urma ascensiunii Germaniei după 1933, hegemonia franceză a scăzut în intensitate. Același lucru se poate spune și despre hegemonia sovietică. La început, hegemonia sovietică a presupus un control strict asupra segmentelor de decizie internă și externă, permițând un spațiu de manevră îngust, ulterior, hegemonia sovietică s-a apropiat de o variantă mai laxă, permițând defectarea aliaților și neintervenind în probleme de ordin intern ale acestora, care amenințau să schimbe fața regimurilor comuniste.

Limitele cercetării

Aplicarea celor cinci studii de caz pe situația României reprezintă un punct tare al cercetării, având în vedere că subiectul cercetării a fost trecut prin mai multe contexte de natură hegemonică, fiecare cu propriile particularități și efecte. Trecerea situației României prin cele cinci modele hegemonice a permis un studiu în amănunțime a unor modele de comportament ale elitelor politice românești în context hegemonic, de-a lungul unei perioade de timp îndelungate. Pe de altă parte, limitarea doar la situația României poate să reprezinte și o slăbiciune, în sensul cadrului teoretic ales și metodelor aplicate, deoarece pentru alte cazuri aceleași instrumente și concluzii ar putea să nu aibă aceeași valabilitate și să se dovedească inadecvate. Din acest motiv, consider că studierea doar a situației României poate constitui o limită a cercetării și este nevoie de testarea modelului teoretic și a metodelor pe alte cazuri de puteri similare.

Un alt tip de limite ale cercetării ține de aspecte contextuale. În primul rând, cercetarea ar fi putut beneficia de aportul unor surse mai variate de date dacă ar fi cunoscut mai multe limbi străine. Având în vedere că am studiat raporturile elitelor politice românești în context hegemonic în relație cu mari puteri precum Germania, Austro-Ungaria sau Rusia, cunoașterea limbii germane, precum și a limbii ruse ar fi putut aduce un aport semnificativ cercetării, din perspectiva varietății surselor. Din acest motiv, reluarea subiectului de către alți cercetători care cunosc limba germană sau rusă s-ar putea dovedi a fi necesară. În al doilea rând, accesul cercetării a fost limitat și de restricțiile generate de măsurile de combatere a pandemiei de

Coronavirus, care au limitat semnificativ accesul la facilități de cercetare, precum biblioteci sau arhive.

Viitoarea agendă de cercetare

Având în vedere faptul că cercetare s-a concentrat pe studiul unei singure puteri mici, România, consider că ar fi nevoie de extinderea cercetărilor asupra altor cazuri de puteri similare României, care au operat în context hegemonic. Astfel de cercetări ar permite comparația cu România, ar oferi alte câmpuri de testare a ipotezelor și ar putea aduce un aport pozitiv în ceea ce privește rafinarea cadrului teoretic, a conceptelor de hegemonie laxă și hegemonie încheată, precum și în privința adecvării metodelor de cercetare folosite. O altă direcție de cercetare ar putea fi constituită de studiul comportamentelor elitelor politice românești în relație cu proiectele revizioniste avansate în direcția României de mari puteri și puteri mici deopotrivă, proiecte care își găsesc reverberații din perioada interbelică până în ziua de astăzi. O a treia direcție de cercetare ar putea porni dinspre instituțiile interne ale României, politice și economice, în vederea studierii influenței acestora cu privire la comportamentul de politică externă al elitelor politice.

Bibliografie:

Acemoglu, Daron și James A. Robinson. *De ce eșuează națiunile: originile puterii, ale prosperității și ale sărăciei*, trad. de Anca Simitopol, București: Litera, 2020.

Allison, Graham. *Destined for War. Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston – New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2017.

Cioculescu, Șerban F. „România și decizia de a intra în război în august 1916. Balansare, sub-balansare, aliniere”, *Revista de Istorie Militară* (2016): 43-50.

Goncharenko, Roman. „Retragerea trupelor rusești - doar o diversiune?”. ” *Deutsche Welle*, 08 mai 2021. <https://www.dw.com/ro/retragerea-trupelor-ruse%C5%9Fti-doar-o-diversiune/a-57470059>.

Gorun, Hadrian. „Romania and the Great Powers during World War I. A Historical and Theoretical Synthesis”, *Research and Science Today Journal*, 2(14) (Toamna 2017): 6-11.

Gorun, Hadrian. *România și Marele Război. Introducere la o istorie și teorie a relațiilor internaționale*, Cluj-Napoca: Argonaut și Mega, 2021.

Mearsheimer, John J., “The Gathering Storm: China’s Challenge to US Power in Asia.” În *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 3, 2010. 381-396, doi:10.1093/cjip/poq016. *American Economic Review* 98, nr. 1 (2008): 267–293.

Miroiu, Andrei (referent), „Intrarea României în Primul Război Mondial. Balansare versus aliniere / Romania's Entrance in World War I. Balance versus Alignment”, intervenții: Mihai E. Ionescu, Maria Georgescu, Sergiu Iosipescu, Sorin Cristescu, Ion Bulei, Alexandru Mamina, Florin Șperlea, *90 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial*, OCCASIONAL PAPER, 6th Year, No.9. 10-40. București: Editura Militară, 2007.

Miroiu, Andrei. *Balanță și hegemonie: România în politica mondială, 1913-1989*, pref. de Mihail E. Ionescu, București: Tritonic, 2005.

Paul, T. V. *Asymmetric conflicts: War Initiation by Weaker Powers*. Cambridge, New York et al.: Cambridge University Press, 1994.

Watts, Larry L. *Aliați incompatibili. România, Finlanda Ungaria și al Treilea Reich*, trad. de Graal Soft, București: Rao, 2014.

Zakaria, Fareed, *Lumea postamericană*, trad. de Crisia Miroiu, Iași: Polirom, 2009.

